

PRESEK

List za mlade matematike, fizike, astronome in računalnikarje

ISSN 0351-6652

Letnik 19 (1991/1992)

Številka 2

Strani 122-124

Vilko Domajnko:

TANGRAM V ČASU IN PROSTORU

Ključne besede: razvedrilo, naloge, tangram.

Elektronska verzija: <http://www.presek.si/19/1083-Domajnko.pdf>

© 1991 Društvo matematikov, fizikov in astronomov Slovenije

© 2010 DMFA - založništvo

Vse pravice pridržane. Razmnoževanje ali reproduciranje celote ali posameznih delov brez poprejšnjega dovoljenja založnika ni dovoljeno.

TANGRAM V ČASU IN PROSTORU

V uvodu k neki zbirki kitajskih uganek in miselnih iger iz začetka prejšnjega stoletja je zapisano med drugim tudi tole: "O izvoru in o starosti tangrama, ki mu na Kitajskem pravimo tudi 'ch'i ch'ae pan' ali 'sedem ploščic spretnosti', ni žal ničesar znanega. Prav tako nam ostaja neznan tudi avtor te igre."

In pri tem je ostalo vse do današnjega dne. Začetki tangrama, te zanimive kitajske igre, so namreč še zmeraj zaviti v meglo. Bržkone bodo ostali za vedno nepojasneni.

Ena izmed redkih, vsaj do neke mere oprijemljivih metod, ki se nam ponuja v pomoč pri raziskovanju izvora te igre, je etimologija - veda o izvoru besed.

Etimološko lahko sklepamo takole: beseda *ch'i ch'ae* izvira iz obdobja vladavine kitajske dinastije Chou (beri: Ču) (730 - 330 pr.n.št.). Pomeni običaj vdevanja niti skozi šivanko s sedmimi ušesi na sedmi dan sedmega meseca v letu. Kdor pri tem **uspe**, ta bo srečen v prihodnosti, so verjeli Kitajci.

Američan **Peter Van Note** vidi vso reč raje v nekoliko bolj zgečkljivi optiki. Njegova etimološka razlaga se opira na sinonim besede *tan*. Ta beseda namreč pomeni sicer posamezno tangramsko ploščico, hkrati pa v kitajskem jeziku označuje tudi prostitutke v družinah, ki so nekoč živele v čolnih ob obalah kitajskih rek. Igra tangram naj bi bila v svoji izvorni obliki predvsem v kratkočasje tem dekletom.

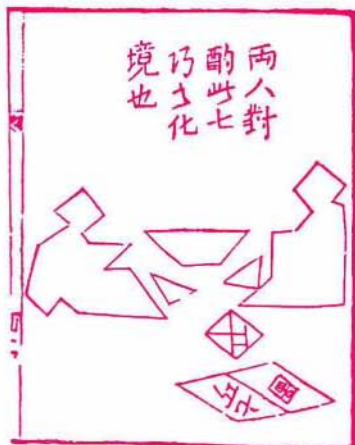
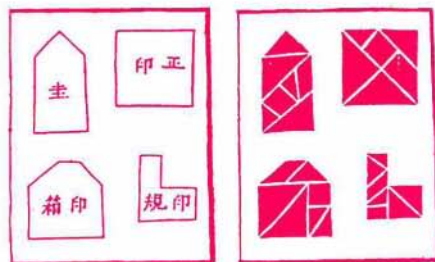
Prva ohranjena knjiga, v kateri je omenjen tangram, je bila na Kitajskem natisnjena šele leta 1813 *Ch'i Ch'ao t'u ho-pi* ali *Zbrani primeri sestavljanke iz sedmih delčkov*). V njenem uvodu pa je omenjena knjiga o tangramu, ki naj bi bila natisnjena še leto dni prej. Skorajda gotovo pa je, da so bile knjige o tangramu pisane že tudi pred tem časom.

Prve kitajske knjige o tangramu so bile praviloma razdeljene na dve poglavji. V prvem delu so bile zastavljene uganke, v drugem pa objavljene njihove rešitve. Običajno je tako še danes. Vendar pa so bili prvotni kitajski tangramski problemi za razliko od današnjih zmeraj opremljeni tudi s pripadajočimi ideogrami. Ti so imeli vlogo nekakšnega komentarja. Takšnim dodatnim komentarjem se na Kitajskem niso odrekli niti ob najbolj abstraktnih likih, ki so imeli na videz morda celo izključno geometrijski pomen (kvadrat, pravokotnik, trikotnik...).

Posebej zanimivi in pomensko večplastni so bili tisti problemi, ki so vsebovali kompozicije dveh ali celo več tangramskih figur (vsaka izmed figur je

bila sestavljena seveda še zmeraj iz vseh sedmih tangramskih ploščic). Kakor je to v kitajski kulturi nasploh v navadi, imajo njihove slike poleg razvidnega motiva tudi globlji simbolični pomen. To pomeni, da je lahko Evropejec ob reševanju zapletenejših originalnih problemov v veliki meri prikrajšan za lepoto njihove celostne ideje. Prav lahko se mu pripeti, da je morebiti sploh ne razume.

Iz knjige *Zbrani primeri sestavljanke iz sedmih delčkov*

Igra se je s Kitajske nato prav neverjetno hitro razširila tudi na Zahod. Že leta 1815 so jo z opaznim navdušenjem igrali v Angliji, Nemčiji, Franciji, Italiji, Avstraliji in v Ameriki.

Seveda so bile prve zahodnjaške knjige o tangramu v precejšnji meri le kopije originalnih kitajskih. Nekatere so šle v tem svojem navdušenju celo tako daleč, da so prevzele tudi vse napake iz kitajskih originalov.

V začetku so se pionirski reševalci tangramskih problemov v Evropi ukvarjali z njimi več ali manj le tako, da so občudovali zbirke prav neverjetnih in nadvse domiselnih podob v knjigah. In, verjemite, zares so imeli kaj videti! Tangramski

problemi v neki francoski knjigi iz leta 1820 so izgledali tako, kot jih lahko vidite na spodnji strani prejšnje strani.

To, da so izrisali tudi notranjost tangramskega lika, je povsem originalna evropska domislica in kaže pač na okus reševalcev pa tudi sestavljalcev tangramskih problemov tedanjega časa.

Leta 1903 je **Sam Loyd**, znameniti ameriški publicist in sestavljalac problemov s področja rekreacijske matematike, s svojo knjigo *Osmo Tanova knjiga* posegel tudi na področje tangrama.

V njej je objavil celo vrsto nadvse duhovitih originalnih tangramskih likov. Dodal pa je zgodbo, po kateri naj bi bila igra tangram stara vsaj 4000 let. Ker je bil Loyd izjemna in v zgodovini najbrž tudi neponovljiva avtoriteta na svojem področju, so bralci takrat zlahka verjeli tej njegovi šali, ki si jo je notorično hudomušni avtor privoščil na njihov račun.

Po Loydu bi naj legendarni in napol božanski kitajski pisec **Tan** pred 4000 leti napisal sedem knjig o tangramu. V njih naj bi popisal vse, kar je o tej igri sploh mogoče povedati. In šele s tem podatkom Loydova šala zares pridobi na teži! Kajti s svojo "osmo knjigo" naj bi se potemtakem Loyd postavil prav ob bok legendarnemu Kitajcu Tanu.

Loydova šala se je seveda obdržala le toliko časa, dokler ni po objavi njegove knjige prišla iz Kitajske vest, da tam pač nihče ne pozna nikakršnega "legendarnega" pisca Tana.

S tangramom so se aktivno ukvarjale tudi nekatere znamenite osebnosti. Tako lahko na zgornji sliki občudujete komplet tangramskih ploščic ameriškega pisatelja **Edgarja Allana Poea**.

